
Koncil je nezaobilazan

U posljednje se vrijeme vodi burna rasprava oko tumačenja Drugoga vatikanskog sabora, ne samo u teološkim krugovima nego i među mnogim angažiranim katolicima, crkvenim skupinama i udrugama. Ona je s jedne strane nametnuta od takozvanih tradicionalista, koji Koncil uporno osporavaju. Da bi tu skupinu, na rubu raskola, ponovno uključio u puno crkveno zajedništvo, papa Benedikt XVI. donio je neke odluke koje se doimlju kao stanovito relativiziranje Koncila, pa u vjernika izazivaju nesigurnost, zabrinutost i pitanja: da li Koncil još vrijedi i koliko su mjerodavne njegove smjernice za Crkvu? U tako nastaloj unutarcrkvenoj polarizaciji mnoštvo je reakcija, osobito od strane brojnih teologa, teoloških učilišta pa i biskupskih konferencija, koji su se redom osjetili ponukanima jasno stati u obranu Koncila. U pitanju je pritom novi koncilski odnos Crkve prema suvremenom svijetu, otvorenost prema onim drugima izvan nje i dijalog s njima. Bolje da oko toga vlada i prijemor koji može razbistriti stajališta i razlučiti krivo od pravoga nego da moguća sporna i neriješena pitanja prekrije zaborav.

Ne tako davno, još prije samo desetak godina uoči Velikog jubileja i početka novoga tisućljeća, sam papa Ivan Pavao II. posebnim nam je žarom stavio na srce duh i slovo Koncila. Tko je imalo upućen, dobro se sjeća njegovih poticajnih riječi o "tolikom bogatstvu u koncilskim smjernicama", o "neprolaznoj vrijednosti i sjaju njegovih tekstova", o "potrebi da ih se čita, upozna i usvoji kao mjerodavne", naposljetku, o Koncilu kao "sigurnom kompasu da bi nas usmjerio tijekom hoda u stoljeće u koje ulazimo" (*Novo millennio ineunte*, 57). Zar te Papine riječi u Crkvi više ne vrijede? Hoće li najnovija polarizacija donijeti potrebno razlučivanje duhova i napredak u recepciji Drugoga vatikanskog sabora?

Dakako, povod aktualnim raspravama o interpretaciji Koncila pruža i pedeseta obljetnica njegova sazivanja. Ondašnji papa Ivan XXIII., nazvan Dobri, na sveopće je iznenađenje 25. siječnja 1959., na završetku Molitvene osmine za jedinstvo kršćana, najavio da će

sazvati crkveni sabor. Podsjećajući na taj epohalni događaj u životu Crkve prošloga stoljeća, teološki časopisi donose osvrte u kojima se neki autori sa zabrinutošću pitaju što će biti s reformama koje je Koncil nekoć započeo. Drugi opet dozivaju u pamet nezaboravno koncilsko buđenje i koriste povod kao ohrabrenje i poziv da se dosljednije nastave naponi oko obnove u Crkvi. Velike koncilske obljetnice i do sada su bile poticaj da se na stručnim skupovima, iz sve većeg vremenskog odmaka i na temelju različitih objavljenih istraživanja, dublje i cjelovitije prouče koncilske nakane i razmotri u kojoj su mjeri do sada ostvareni njegovi dokumenti. Tijekom ove godine bilo je nekoliko takvih zapaženih skupova, kao primjerice simpozij teologa iz Amerike i Europe pod nazivom *Peter and Paul Seminar*, održan u Erfurtu krajem siječnja. Na njemu je renomirani teolog Peter Hünermann kao konkretni korak za daljnje oživotvorenje Koncila predložio umrežavanje svih udruga i ustanova koje se oko toga zalažu. Ponovnim iščitavanjem koncilskih tekstova bavio se tematski skup njemačkih teologa održan krajem rujna ove godine u organizaciji Katholische Akademie u Bavarskoj. Na tragu obrane Koncila u nekim se crkvenim medijima sve glasnije razmišlja o novom crkvenom saboru, a o mogućnosti njegova sazivanja među čitateljima se provode različite ankete poput one u časopisu *Christ in der Gegenwart*.

Korijene sadašnjih prijevora oko Koncila koji su zaista uzbudili mnoge u Crkvi, treba tražiti u već odavno tinjajućem osporavanju i neprihvatanju koncilskih dokumenata od strane sljedbenika biskupa Lefebvrea. Već sedamdesetih godina prošloga stoljeća taj je, danas pokojni, biskup javno iskazivao svoje odbijanje koncilskih tekstova kao što su Konstitucija o liturgiji, Dekret o ekumenizmu, Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama i Deklaracija o vjerskoj slobodi, te okupljao istomišljenike i redio svećenike. Mnogobrojni pokušaji Svete Stolice da ga od tog puta odvрати, ostali su bez uspjeha. A kad je Lefebvre godine 1988. bez Papina dopuštenja zaredio četvoricu biskupa iz te skupine tradicionalista koja sebe naziva Svećeničko bratstvo sv. Pija X., samim je tim činom izopćen iz Katoličke crkve.

Istina je da pregovori sa sljedbenicima biskupa Lefebvrea uza svu strpljivost i raznovrsne pokušaje ondašnjega pape Ivana Pavla II. i vatikanskih vlasti nisu uspjeli, ali nisu ni posve prekinuti. Svećeničko bratstvo danas prema vlastitim procjenama u zapadnoeuropskim zemljama okuplja nekoliko stotina svećenika i oko pola milijuna vjernika. Zaista je bolna spoznaja da unatoč tolikim nastojanjima spomenute tradicionaliste nije moguće uključiti u puno crkveno zajedništvo. No čini se da to ipak nije pravi

razlog sadašnje zabrinutosti o daljnjem putu Katoličke crkve. U Crkvi je, nažalost, i dosad u sličnim prigodama dolazilo do odvajanja nekih vjerničkih skupina. Više od toga zabrinjava neutemeljena argumentacija kojom predstavnici Svećeničkog bratstva spočitavaju Koncilu da je izdao tradiciju Crkve, pa ga stoga u ključnim točkama arogantno odbacuju. S druge strane, kako bi na neki način izišao u susret toj skupini, koja tobože priznaje Papu, ali ne priznaje Koncil, papa Benedikt XVI., vodeći se odgovornošću za jedinstvo Crkve, donosi odluke koje je teško razumjeti jer iritiraju mnoge vjernike. Tako godine 2007. izdaje Dekret *Summorum pontificum*, kojim u svim biskupijama dopušta slavljenje mise prema tridentskom obredu. Stari obred što ga je Koncil dokinuo, sada se uzdiže na razinu "izvanredne" upotrebe latinskog obreda. U siječnju 2009. dokida izopćenje četvorici biskupa Svećeničkog bratstva pape Pija X. bez preduvjeta, što je gotovo presedan u dosadašnjoj praksi Crkve, pa izaziva snažne reakcije kakvih već odavno u Crkvi nije bilo. Pritom je učinjen i previd jer je jedan od tih biskupa javno nijekao holokaust, za što u Vatikanu očito nisu znali. Te su okolnosti ponukale Papu da nekoliko mjeseci poslije svim biskupima uputi pismo u kojemu objašnjava svoju odluku te izražava jasnu privrženost Koncilu.

U sadašnjoj raspravi oko Koncila ključno je, dakle, pitanje je li Drugi vatikanski sabor zadržao kontinuitet u odnosu na bitan dosadašnji nauk Crkve i jesu li opravdani prigovori tradicionalista koji to osporavaju. Posve je razvidno i ne treba posebno dokazivati da je Crkva u svom hođu kroz povijest očuvala cjelovitost nauka (sadržanog u Svetom pismu i predaji), svoje bitne službe te sakramente kao susrete s Isusom Kristom i sredstva spasenja. Istodobno, život Crkve pratile su raznolike promjene i reforme s obzirom na način života, izricanje poruke Evanđelja i odnos prema svjetovnim stvarnostima. Na toj drugoj razini, *ad extra*, na relaciji prema svom društvenom, kulturološkom i duhovnom okolišu, dakle prema svijetu koji se i sam stalno razvija i mijenja, lako je zamijetiti i promjene nekih crkvenih stavova, prosudaba i vrednovanja. Samo razlikovanje spomenutih dviju razina tek je dio odgovora na pitanje kako se međusobno odnosi novo i staro u kontinuitetu crkvene zajednice. Koncilski dokument o božanskoj objavi veli da postoji rast Crkve u shvaćanju objavljenih stvari (DV 8). Taj napredak u razumijevanju onoga što Crkva vjeruje i svjedoči potiče na promjene u njoj samoj. Potreba za obnovom i reformama ne dolazi, dakle, samo izvana u crkvenu zajednicu nego se istodobno nameće kao zahtjev iznutra. Tu se postavlja pitanje uloge tradicije u Crkvi općenito i na Koncilu posebno te uloge novoga, odnosno znakova vremena koje narod Božji treba zamjećivati i u svjetlu vjere tumačiti.

Vrlo prikladna i korisna razmišljanja o tome našao sam u članku Wolfganga Beinerta o današnjem pozicioniranju uloge Drugoga vatikanskog sabora (*Der Stellenwert des Zweiten Vatikanischen Konzils in der Positionierung von heute*, u: Isti [ur.], *Vatikan und Pius-Brüder. Anatomie einer Krise*, 45-76), pa ih u nastavku želim kratko sažeti.

Govoreći o vjernosti prema tradiciji (str. 65), Beinert navodi Tertulijanovu izreku da je “predaja vatra, a ne pepeo”. Pretkoncilaska teologija čuvala je pepeo tradicije, bila je vjerna samo jednom dijelu tradicije, a novija je shvaćanja i ideje paušalno odbacivala (vidi *Syllabus* Pija IX.). Stoga nije bila od pomoći misijskoj zadaći Crkve. Biskupi i njihovi teolozi na Koncilu bili su čvrsto uvjereni da je crkvena predaja prijeko potrebna i neumanjiva instanca svjedočenja vjere i u nju su uključili cjelokupnu predaju od početka kršćanstva do najnovijeg vremena. Koncil je čvrsto uvjeren da kršćanska predaja nije puki ‘pepeo prošlosti’, nego da je poput ‘ognja početka’, koji valja sačuvati da nastavi gorjeti. A to je moguće samo ako se u promišljanje hoda Crkve uključe i druge instance svjedočenja vjere, kao što su Sveto pismo i osjećaj vjere vjernika. Predaja je, veli Beinert “meditacija božanske objave u duhu vremena”. Crkva okupljena na Koncilu dijeli radost i nadu, žalost i tjeskobu s današnjim čovjekom, okreće se svojem izvoru, sabire i motri sve dosadašnje spoznaje i svjedočenja vjere kako bi spoznala Božju volju te iskoraknula naprijed, otvorila se prema drugima i prema stvarnostima izvan sebe. Koncil nije potreban da jednostavno ponovi staro i već poznato, rekao je na otvaranju papa Ivan XXIII., nego da na tragu dosadašnjih koncila izreče i premisli sveukupnu kršćansku vjeru u današnjemu vremenu. Tako nastaje nova sinteza, koja međutim nije izdaja staroga, nego je proizišla iz njegova rasta i produbljenja. Koliko Koncil uvažava predaju Crkve u svoj širini, vidljivo je i iz popisa citiranih izvora i dokumenata, među kojima su prethodni koncili i sinode, crkveni oci, kako zapadni, tako i istočni, kao i srednjovjekovni teolozi.

Iz svega rečenog proizlazi da je, unatoč određenim koncilskim slabostima, neutemeljeno optuživati Koncil za izdaju predaje i nauka Crkve, što čine tradicionalisti. Da je njihova kritika stručna i na razini stvarnih argumenata, bili bi zacijelo uvidavni, skloni integraciji i pomirenju. A oni to očito nisu. Stoga uzrok takvu ponašanju Beinert zaključno naslućuje više u psihološkim i subjektivnim razlozima, koji su međusobno tijesno povezani i spleteni u tri kompleksa: strah, ekskluzivizam i ritualizam.

Nediljko A. Ančić